

IO· BAPTISTAE
DONATII
COMMENTARIUS

IN MAGNI HIPPOCRATIS
Coi librum de Morbis Virginum,

ANTEPOSITIS VERBIS GRAECIS,
& iisdem latine redditis.

FORS LEVIS

VERSUTVR CELERI

ORBE ROTAE

L V C A,
Ex Bibliotheca Iulii Guidobonii
sb. h. xxcii.

POBAPITATAE

DONATAE

COMMENTARIIS

IN REGIA HIPPOCRATIS

Caesaris de libris Hippocratis

ANTHOXII VELLI CRACIE

1617

44157

CO

bit.
pere
opti
obe
puli
rati
porib
quo
aspir
suler

A D
COMPAGNVM COMPAGNIVM

I. C.

PATRICIVM LVCENSEM

IOAN. BAPTISTÆ DONATII

P R A E F A T I O.

VI virtutem sequitur, voluptas
tum omnium blandicijs felicitas
tem assequitur; etenim ex vir-
tute incredibilis perpetuo capitur
letitia; vir bonus aut illico sibi,
quæ maxime cupit, parat; aut
paullo post eadem sibi compara-
bit. cum bonis fruitur, voluptatem habet, quam summo-
pere omnes semper expetiuerunt. expectatio autem spes
optimam affert; qui fructus virtutem colentium est quare
vberimus. ea bonorum mentes semper aluit, inertiam pe-
pulis; quapropter boni summa alacritate in recta viuendi
ratione se exercent: Id tu egregie percepisti, qui primis tem-
poribus ætatis tuæ id potissimum vitæ genus secutus es, in
quo ad virtutem, ad quam vulgus hominum minime
aspirat, omnes tuas actiones, cuncta tua consilia semper res-
tuleris. Qui hac non intelligunt, conuertant se aliquando

adeorum: immanitatem, qui abiecta virtute turpia quae
confectantur. hos, & dolore perpetuo, & timore maximo
lacerari oculis prope cernent; quos consequitur, immo cum
cum illis coniungitur tremor, & eiulatus; cum enim illi
aut urgere, aut iisdem impendere semper aliquid mali ne
esse sit, stimulantis mali sensus dolorem gignit, futuri ex
pectatio timorem, & maestitiam parit. Qui etiam plane
caecutiunt, ponant sibi aliquando ante oculos Ciceronem, et
Brutum, Catilinam, & Antonium. in hisce perspicient
Voluptatum illecebras, dolorum faces; diuitiarum splen
dorem, paupertatum metum; honorum cupiditates, ignomi
niae terrores; in summa denique tenuitate rapacitatem, in
maximis pecunijs largitionem, et corruptelam. Illos vident
bunt in pace latantes, in bello optima quaeque sperantes. Ci
ceronem vero eloquentia, quae virtutis est comes, optime
instructum afflictos excitare, sceleratos constringere, arma
tos superare Bruti sublimiorem omnino, et excelsiorem ani
mum, incredibilem illius fortitudinem, saepe quidem fortuna
nae fluctibus verberatum, at nunquam commotum, nun
quam conuulsam, nunquam fractum, neque vero plane con
stat Brutum virtutem quidem agnouisse, sed eam sedulo se
quitum non esse; aut assequutum quidem esse, sed res aliqua
do non gessisse amplissimas; versatur enim ob os, atque ocu
los excellentis animi illius altitudo praeclaris factis omni
bus testata et expressa. Habent quidem illi suas voluptate
tes permixtione timoris, et doloris profusus contaminantur
autem ex virtute suis cumulate fruuntur sincerissimis

ac iucundissimis. illi suis flagitijs sepe institerunt, nunquam saturati sunt; hi in una virtute cuncta placide reperierunt. quam qui semel attingunt, semper sequuntur; qui sequuntur summa cum laude exercent; qui exercent, perpetua recte factorum memoria, et mirifica quadam dulcedine voluptatis illecti ad felicitatem perueniunt. Aperte uero hoc dicam Compagne cum permulti sint in hac ciuitate, qui virtutem spectent, nullum sane unquam cognoui, qui eque vitam ducat cum virtute quietam, quae felicitatem suppeditat, dolores omnes detrahit, ac depellit. neque id mirum; temperantiam enim, & iustitiam a puero potissimum coluisti, quae virtutes ad eos, qui Reip. curationem habere debent socias se adiungere solent. ille tibi profecto alienam ab omni cura vitam praestant; iustitia suo splendore hominum animos plane obstupescit, temperantia omnium studia tibi conciliat; utriusque diuinis te ornant laudibus. Has antecedunt vera opinio, & scientia, quibus praeceduntibus (ut ait Plato) homo quasi corroboratus ad id quod rectum est, facile deducitur. praecclare tenes ius civile; unus optime nostri eloquentiam, qui arbitrato tuo voluntates hominum allicias. Remp. ignorare non potes, qui alienas tam belle noris. nulla in te assentandi suspicio optimis orto maioribus in quorum laudes commetariola haec me excurrere minime patiuntur; & tibi abunde est, quod habes; ita enim te semper gessi ut eorum splendore carere facile possis. Victorem tamen auuntium praestantem uirum praeterire non debeo, qui ex patricia, & antiqua familia in ea urbe natus est.

quam primam inter xij. illas vetustioris Hetruriae urbes
a Thyrreno Lydorum duce conditam esse nouimus eamque
olim totius imperij fuisse domicilium Thyrreni Vols, hoc
est arcis nomen non obscure patefacit. Is post nobilem, atque
honestam peregrinationem Ann. CID. CCCC. LXXI.
in patriam reuersus, cum eam ab exercitu reip. Florentinae
paulo ante oppressam, ac pene euersam reperisset, omni spe
libertatis prorsus abiecta (cuius retinendae et studiosissima
mos fuisse semper eius urbis ciues Aristotelis constat testi-
monio) adolescens iter habuit in Britanniam. in qua pri-
mum magna quaeque negotia gerens, ac sustinens, omnes
dein Regis Odoardi v. rationes diligentissime tractans
egregie suam fidem aliquando liberauit. Viginti etate in
Hetruriam redijt, locum sibi querens a suis ciuibus sum-
mopere expetitus est. Laurentius Medices Leonis X. P.
liberaliter eum Florentiam inuitauit. cogitauit etiam
Bonomiam, ac Venetias. ad hanc libertatis lucem de-
mum conuersus, nostrorumque ciuium, quos iam tum
cum esset in Britania, maiorem in modum amare cepe-
rat, familiaritate, vocibus, ac litteris inductus in hac urbe
sibi, suisque sedem parauit, in qua et honestiss. dignitatis
locum obtinuit, et magnum auri pondus in eam contulit,
quod et totius negotiationis ciuitatis commodo obuinit, et
amicorum compendio opportune seruiuit. Iosippus vero pas-
sertuus eam uerã nobilitatem existimauit incredibili qua-
dam beneuolentia bonos amplecti, doctos suscipere, ac foue-
re, inferiorum obsequiũ, ac obseruantiam minime despicere

re cumq. magnitudinē animi sui inflectere plane nō posset,
a dificia quaedam magnificentius omnino extruxit. Et quo
erat acri et praestanti ingenio, quaedam etiam versibus at
tigit; quibus nihil quidem fieri potest argutius. Fratres au
tem tuos omni laude florentes ita nunc omittam, et li
beat tamen augurari posteris etiam haud dubijs argumen
tis summum animi mei in illos et studium, et observa
tionem aliquando declaraturum, ac probaturum. Illorum tu
sanguine procreatus, et virtute persimillimus ita vitae tuae
cursum instituisti, ut optimos quosq. fortunae telis percul
sos, ac prope nutantes homines erecto, hilariq. animo, quā
tum in te est, sustentēs, ac fulcias qua in re bonorum iudicio
consequeris pietatis laudem versissimam, te frequentes cō
uenimus; in tuis sermonibus quanta cum gravitate festivi
tas, quanta antiquitatis cum incunditate commemoratio
omnium seculorum in illis saepe nobis contineri videtur me
moria. Haec quotiescunque audio (audio autem sere quo
tidie) haud despero futurum aliquando (modo tibi, quod
omnes exoptamus, tantum ocijs a tuis detur summis occupa
tionibus, ut ea litterarum monumentis cōmittere possis,
ad quae iam pridem mentis aciem egregie intendisti) ut an
tiquitatis amatores rerum nostrarum historiam diutius nō
desiderent; et tu a Senatu protinus lauderis, ac orneris de
cretis perhonorificis. Ego, qui in studia medicinae dies om
nes, ac noctes incumbō, superioribus annis commentarios
conscripsi in libros Hippocratis de morbis, qui ad mulieres
maxime pertinent, rei difficultas me haud sane deterruit,

quoniam

quin experirer, quid in hoc genere possem. His iam fere
perpolitus hæc de morbis Virginum restare animadverti;
& tanquam id haberem operis, ac muneris, ut morbos, qui
mulieres afficiunt, omnes, illustrarem, hæc quoque statim
explicare, et primo quoque tempore in lucem edere decreui.
Ut tu, ceteriq. qui hisce de rebus vere iudicare queunt, quid
hac in re potissimum prestare possim, liquido cognoscant. tu
nostra hæc studia minime fastidis, qui cetera summa cum
laude amplexus fueris. Hisce editis sentio me in Voculas
nonnullorum hominum nullo negotio incidere. est quidem
certe, cur suspicer, quibusdam, ut olim Atheniensibus mini-
me curæ esse, si magna cuiusquam doctrinæ, ac sapientiæ
sit existimatio; at si idem ceteros docere conetur, id vero ni-
mium illis exhibere solere negotium, quibus non per Iovem,
cuius in tutelam fuisse amicitiam antiqui falso arbitrati
sunt; at per Deum oro, atque obsecro, ut testificeris me hæc
ociosum, ac propè recusantem conscripsisse; & eadem non
omnino probare. at quid facerem? cupienti mihi nihil agere,
Deus ipse plane obstitit, cuius uoluntati mea sumisse, quod
fateor) seruiuit uoluntas ne si nihil agendo tempus consu-
merem, eum difficiliorem in me aliquando experirer. offero
tibi hoc munus arrepta scilicet occasione firmandi iudicij
meum de singularibus tuis uirtutibus hoc commentariolo
quasi teste locupletissimo. D. Lucae Prid. Id. Apr.
C12. 12. XXCII.

AD LECTORES

HUMANISSIMOS.

NEMO in rei medicæ studiis accuratius versatur, qui plus uni Galeno, quam ceteris omnibus se debere non fateatur; pauci enim rei medicæ scriptores ad nos peruenerunt; & hi, quos habemus, vel nulla uia, ac ratione scripserunt, uel certe totam artem monumentis litterarum non sunt complexi; illum uero nullam non eius partem locupletasse fortasse affirmare possem, si cuncta eius scripta reperirentur, quæ malo publico funditus perierunt; & plura fortasse multo sunt eius uolumina, quæ interiisse scimus, quam quæ superesse uidemus. Inepte igitur faciunt, qui cuncta enodata, ac enucleata esse a Galeno dicunt. Nos multa, ac maxime necessaria in hac arte desiderari notamus, quæ in hisce ueterum commentariis studiosi quotidie summam cum industria indagare, ac inuenire conantur. Diuersa sunt profecto hominum ingenia, ego quidem Galenum ita sequor, ut hosce ueteres rei medicæ

dicæ scriptores me non omnino contemnere pro
fitear. Hos autem licet multum inter se differre
perspiciamus, neminem tamen tam iniquum har
rum rerum æstimatorem fore arbitramur, qui ex
his aliquid aliquando se non eruere posse confi
dat, quod artem nostrã dein mirifice augeat. Et,
ut alia prætermittam, hæc de morbis, qui ad Vir
gines, & mulieres pertinent ita desiderari in Gale
ni uoluminibus uidentur, ut, qui de his aliquid cõ
scripserit, nemo dubitet, quin de re medica opti
me sit meriturus. Scripsit quidem de illis uir idem
antiquissimus, & doctissimus, sed adeo obscure,
ut, nisi aperte explicentur, cuncta densissimis te
nebris obruta uideantur. Nos lumen aliquod ita
hisce afferre conati sumus, ut tamen reliquos li
bros non abiecerimus; multa enim in illis nota
uimus, plura explicauimus, cuncta diligenter
euoluimus. & tandem aliquando in eam cogita
tionem incidi, ut experirer, num præstare possem,
quæ ab huiuscemodi studio postulantur. Exercui
industriam meam in hunc, & libros de morbis,
qui ad mulieres pertinent, in secundũ, iv. v. & vii.
de morbis vulgaribus, in secundum prænotio
num. librum de natura pueri demum aggredi in
animo erat; cum conatus meos (quod ingenue fa
teor) paullum retardarunt nonnullorum amicos

rum

rum uoces, qui Venetiis codicem antiquum manu scriptū repertum sēpe nuntiarunt, quem penitimum ab hisce nostris differre affirmabāt. Ego uero, qui hoc me iam pridem labore durarim, huic uni generi studeo; at ab editione me temperabo, dum exeat liber ille, quem propediem exiturum prædicant. Interea Lector humanissime hunc accipe uniuersi operis quasi formam, & imaginem quandam, in qua haud sum nescius nonnullos flagitare solere quæstiones plurimas, quas quidem hoc in commentariolum libenter coniecissem, si eas non suo loco inculcatas unquam probassem; & a Galeno, ceterisque, qui totam artem summa cum laude conscribere conati sunt, facile peti non possent. huc accedit, quod hunc libellum antecedunt multa uolumina, in quibus eadem commodius quæri possunt. quid enim hoc loco in quæstione uersari potest, quod in libro de natura pueri aptius multo explicari non possit? multæ in libro de morbo sacro, & de flatibus & de septimestri partu suum quasi habent domicilium; quæ in hoc alienissimo loco pertractarentur. postremo oneris, & laboris multum sustinenti, & propter ætatem properanti in uulgaribus quibusdam cōturbationibus mora diutius interponenda nō fuit. ad propria igitur loca eos reiciā, qui hæc a me tā
i opere

topere exigere solent. ad ceteros autem, qui propria eius tractationis, in qua uersantur, requirunt, καὶ οὐκ ἔριστικῶς ἀντιλέγειν προκίρουμένους, ut inquit Galenus, aliquando conuersus ingenue fatebor hac in re, pessime omnium audire nolle; at si quis reperietur, qui hæc reprehendat, & cur id faciat, causas afferat probabiliores, promitto, spondeoque non commissurum, ut quisquam me minus amare ueritatem suspicetur.

qu
E
an
&
uic
len
con
con
fac
am
po
del
dis
auc
em
locc

I

ΠΡΟΛΕΤΟ ΜΕΝΑ.

Ibellus hic inter Hippo. vo-
lumina quidem coniectus est,
at eum Hippo. esse affirma-
re omnino non audemus;
quædam enim in eo inueni-
mus, quæ cum veri Hippo.
sententia minime congruunt.

Dubitatio tota ex iix. particula nascitur; in qua
antiquissimus auctor & Aristotelis & Archigenis,
& Athenæi sententiam haud sane absurdam sequi
uidetur, quæ & Hippo. veri, & Platonis, & Ga-
leni sententiis plane refellitur. Neque uero in hisce
commentariis operam meam consumam in iis
coniungendis, quæ disiunctissima sunt; qui hoc
facitiant, Galeni uiam, ac rationem minime mihi
animaduertisse uidentur. neque is sum, qui non
possim aliter multo auctoris uerba torquere; sed
deliberatum mihi est in hisce ueteribus concilian-
dis tempus minime terere. Neque uero ab eodem
auctore, à quo τοῦ Ἱπποκράτους conscriptus est; eorū
enim Hippo. auctorem fuisse uno, & altero Galeni
loco in nostris in illum librum commentariis cō-

probauimus. tamen si enim in I. lib. de morb. uir-
 liebrib. c. 1. p. 42. ac item c. 5. p. 18. scriptor ille
 se de morb. uirginum egisse aperte tradiderit; nō
 tamen continuo ab eodē hic conscriptus est liber.
 Huc accedit quod nihil hic habet, quod ab illo
 scriptore illis in locis litteris persecutus sit. Sti-
 lus ipse, & ordo fidē facit a grauissimo maximoque
 uiro editū fuisse. qualis tandē ille sit, res ipsa
 posthac (quod spero) satis significabit. atque hac
 in re non est nobis diutius immorandum, qui in
 rei ueritate elicienda plurimū sustinere debemus
 laboris. totum hoc uolumen τὸ αἰτιολογικόν, καὶ τὸ
 ᾠδαπεντικόν ἐστίν. In Virgīnū morbis inuestigādis
 utitur diuisione, quæ huiuscemodi est. Diuidit
 hominem in hominem, & mulierem. Mulierem
 minutius concidit, etenim & uirgo, & nupta, & ui-
 dua mulieres sunt. Virginum duo genera sunt;
 quædam nobiles sunt; quædam minime aptæ ui-
 ro. Illis præterea aut menstrua proueniunt, aut
 defecta sunt; & hæc aut uiro coniunguntur, aut
 non. quæ collocantur in matrimoniū, magnum re-
 ciipiunt discrimen; etenim illorum quædam in ute-
 ro ferunt, quædam minime. Nuptæ item in duas
 quasi diuiduntur formas: quædam enim grauidæ
 fiunt, quædam uerō steriles euadunt, sed ipsam
 auctorem aliquando perpendamus.

quæd
 graui

IO. BAPT. DONATI
COMMENTARIUS

Homo.

Mulier

Homo.

aut nupta

aut vidua

aut virgo.

quædam
grauida

quædam ste-
rils.

quædam ap-
taviro.

quædam
non

huic aut menstrua
proveniunt.

aut menstrua de-
fecta sunt.

aut cum viro cõ-
iunguntur.

aut non.

aut grauidæ,

aut steriles.

IO. BAPT. DONATI
COMMENTARIUS

In magni Hippocratis Coi librum de
Morbis Virginum,

*Antepositis verbis Græcis, & iisdem
latine redditis.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΓΑΡΘΕΝΙΩΝ.

Ἀρχὴ μοι τῆς εὐθείας τῶν ἀειχρῆων ἰητρικῆς.

Hippo. de morbis, qui ad Virgines pertinent, libellus.

In his, quæ litteris mihi hoc tempore explican-
da sunt, exordium sumendum est ab iis, quæ
in arte medica perpetua traduntur.

C O M M E N T A R I U S.

P Rincipium sumit ab eo, quod certum, perpetuumq;
est in re medica ἀίωμα, & quod in ore omnium
versatur. sic Galen. solet ab ijs, quæ perpetua sunt,
exordiri. in libris de locis ægritudine affectis pro locor-
um ratione aliam, atq; aliam curationem medicos in-
stituire solere statim tradit. Verus Hippo. in prognos-
sticis.

*Hicorum libro. optimum est (ut ego quidem censeo)
 medicum in omni morbi genere praesentionem adhi-
 bere. quae inter initia libri de aere, aquis, & locis litte-
 ris consignata sunt, minime adscribam; nota enim
 sunt, ob os, atq; oculos prope versantur omnibus, quae
 tradit ante omnia. quae nam illa sunt? communia, perpe-
 tuaq; huiusce artis principia. Idem Galenus observat
 in eorum libro. commentarijs. mos hic ad Aristotelem
 tandem translatus, cuncta sua volumina, à communi
 principio, quod nulla ratione labefactari possit, perpe-
 tuo exorsus est.*

ὅτι γὰρ ἀνατὸν ἢ νοσημάτων τῶ φύσιν γινῶναι, ἐπεὶ ἐστὶ τῆ
 τέχνης ἰδιότης, ἢ μὲ γινῶ τῶ ἐν τῶ ἀμερῆ.

Fieri enim non potest, ut morborum natura re-
 cte cognoscatur (modo ad hanc artem inuen-
 tio, & inquisitio pertineat) nisi quis in eorum
 naturæ cognitione ad id, quod nullas amplius
 partes obtineat, peruenerit.

C O M M E N T A R I V S.

Haud erat nescius antiquissimus scriptor artis quod
 que medicæ proprium esse aliquid inuenire: quip-
 pe qui, & id notatum sit luculente inter initia libri de
 Arte

Arte, quem mirifice laudat auctor definitionum multarum;
 & omnes scilicet artes id potissimum conari
 videret, ut aliquid semper inuenirent, ac inuestigarent.
 Quod cum omnibus propositum sit doctrinis,
 tum diligentissime prater ceteras omnibus vestigijs
 consequi conatur logica facultas, cuius tractationis finis
 est demonstrationis inuentio. De ijs autem nunc doctrinis
 potissimum verba facio, quae instrumentis ad id
 persequendum egregie appositae utuntur; ceteras con-
 sulto omitto, quae cum re medica nulla in re sunt com-
 parandae. Veruntamen id verecunde afferre visus est,
 cum tamen minime dubitanter scripserit. sic Philoso-
 phi *V I D E T V R*, quae & condemnationis, &
 absolutionis formula esse solebat, usurpant in re, quae
 sane quam aperte patet. Neque vero tantummodo mor-
 borum naturam inuestigat ars medica, verum etiam
 sanitatem perpendit, quam ut ex arte conseruet, ac resti-
 tuat, partes omnes nostri corporis, & earum muneris
 functiones, & temperamenta cognoscere nititur; sed
 quid hoc tantum? minime. morborum quoque causas
 perquirat, ut scilicet artis beneficio ad pristinam va-
 letudinem homo protinus reuocetur, si forte in mor-
 bum inciderit, sin satis belle se habuerit, sanitas con-
 seruetur: Artem autem appellat ut, & Galen. in
 vno in loco, & in libro de constitutione artis medicae, &

in eo, qui ars medica inscribitur. in hoc quoque volumine libellus coniectus est, cui Ars titulus est. quid plura? inter ipsa initia legis nonne scriptum est Rem medicam omnium artium prestantissimam esse? Naturam autem morborum appellat speciem, vel formam morborum. naturam autem plura significare nouum non est; ab antiquissimis scriptoribus minime recedam in libello de morbo sacro fere sic. Veruntamen hic natura eandem quam etiam reliqui morbi, nactus est. Quæ admodum autem naturarum quedam communes sunt, quedam proprie, ita & morborum natura quedam communes sunt, quæ omnes morbos amplectuntur, quedam vero proprie, quæ scilicet ex ijs differentijs constat. sunt quæ speciem ultimam constituunt, quæ singularibus proxima est. singularium autem neque definitio, neque scientia est; scientia enim suis omnino coerceri finibus debet, quos egredi nefarium est. At qui artem medicam exercent, & singularia perpendunt, in quibus consumitur omnis medicorum opera; quæ cum in incerto agritudinis euentu sæpe collocetur, nihil mirum si ars coniecturalis merito habeatur; At tamen illa eis ignota minime esse debent, quæ & perpetua, & firma, & communia sunt, quod Galen. tradit inter ipsa initia artis ad Glauconem ab Hippo. tamen multo ante admonitus primo de morb. vulg. com. III. particula. I.

Auctor

Auctor igitur nobis est antiquissimus scriptor, ut in morborum natura cognoscenda à summo genere diuidendo ad extremam speciem perueniamus. sic & Aristo. primo de Rep. Quemadmodum enim in alijs, quod compositum est vsq; ad simplicia, & minima diuidere necesse est; hæc enim minima sunt totius partitulae; ita & ciuitatem, ex quibus conflatam est partibus contemplantes, dilucidius perpendemus, quid hæc inter se differant; & in singulis examinandis, quæ dicta sunt, perspicimus, nū recipiant aliqui d'artis, & præceptionis.

κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἧς διακρίθῃ,

Ex qua natura, quæ scilicet amplius diuidi non potest, ut se dederunt principia, totum morborum discrimen deductum est.

C O M M E N T A R I V S.

CVm ostendisset fieri non posse, ut quis morborum genera cognosceret, nisi qui à summo genere ad extremam speciem peruenerit, quo in loco insistendum esse Plato quoque iubere solebat; nunc in ea infima specie positum esse morborum omnium discrimen diserto admodum

admodum explicat; in ea enim natura, quæ amplius
 diuidi non potest, quæ ex generibus quasi principijs
 quibusdam constat, & Via ac ratione diuisua inuen-
 ta est, morbi omnes disuncti sunt, & inter se dissident.
 Cum enim quæ morbi omnes sub eadem specie conti-
 neantur, à natura tamen ita conflati, ac perfecti sunt,
 vt ea, quam inter ipsa initia semel sunt nacti, natura
 diuisibili hic ab illo maxime distet, ac differat. Hoc
 loco nos primum luculente monet antiquissimus au-
 thor, vt in morborum inuestigatione via, ac ratione ut a-
 mur, vt scilicet à summis generibus ad infimas spe-
 cies descendamus. deinde in cælum fert diuisionem,
 quam etsi reijcere aliquando visus sit Aristoteles,
 Veteres tamen Philosophos ab eo longe dissensisse ne-
 mo ignorat; diuisio enim (quod Ioannes Alexandria-
 nus obseruat) dignitate antecedit, & deffinitionem,
 & demonstrationem, quod enim habet definitio, nisi
 quod à diuisione mutuo accepit? ex animali enim, &
 Planta sumit animal; ex rationali, & irrationali, ra-
 tionale; ex mortali & immortalis, mortale. Demons-
 trationem autem posteriorem definitione esse testatur
 idem Aristot. etenim si consilium est demonstrare
 propter quid homo est animal, quia essentia sensu præ-
 dita est, statim affirmabimus. Quid autem senserit
 Galenus obscurum non est; etenim inter initia libri ad

Glauconem hac fere scripta reliquit. Hippocrates quidem & hoc primus (quod sciam) memoria mandauit; vberius autem idem prosecuti sunt etate posteriores omnes, qui eius scripta accurate perlegerunt, inter quos vnus plane excelluit Mnesiteus Atheniensis vir cum in reliquis omnibus, quæ ad artem pertinent, apte prime doctus, tum vero propriam quandam laudem consecutus est, qui, quatenus methodo in vsu rei medicæ progredi oporteat, si quis alius, optime nouerit. Hic igitur Mnesiteus à primis, & summis generibus exordians diuidi ea oportere censuit in species, genera, & differentias; & item quæ diuisa erant, eadem ratione iterum concidi. atq; hæc iterum eodem pacto distribui, donec ad huiuscemodi quandam speciem perueniremus, post cuius diuisionem in vnum numero, & singulare incideremus. Quæ litteris eodem in loco consignauit Stephanus Atheniensis minime adscribam, ne, quod nonnullos factitare video, quæ nota sunt in culcare velle videar. Ne hoc quidem præteribo de Diuisione fusissime disputatum fuisse à Galeno in extremo libro de decret. Hippo. & Plato.

πρῶτον πρὶ τῆς ἰερῆς νόσου καλεομένης, καὶ πρὶ τῆς ἀποπλικῆς καὶ πρὶ τῶν δειμάτων, ὅσα φοβέονται οἱ ἀνθρώποι ἰσχυρῶς ὥστε περαφρονεῖν. καὶ ὅσα διοκεῖν δαίμονας τινὰς, ἐφ' ὧν τῶν δισημένως. ὅκοτε μὲν νυκτὸς. ὅκοτε δὲ ἡμέρας. ὅκοτε δὲ ἀμφοτέρῃσι τῆν ὥρῃσιν. ἔπειτα ἀπὸ τῆς τοιαύτης ὁμοίᾳ πολλοὶ ἤδη ἀπυγχονίσθησαν.

Princi-

Principio de morbo sacro vulgo appellato, & de iis, qui apoplexia correpti sunt, vel qui timore occupati sunt, quæ a deo homines exhortescunt, vt in delirium incidant, & dæmones quosdam se videre putent, eis permolestos modo noctu, aliquando interdiu, nonnunquam, & hoc, & illo tempore; Deinde huiuscemodi spectris multi impulsæ sibi manum intulerunt.

COMMENTARIVS.

Quibus nam de morbis acturus sit primum proponit; cumq. explicet quibus morbis consuetari soleant virgines, se de magnis quibusdam ægri tudinibus acturum pollicetur; & aperte euellere conatur ex animis multorum opinionem, quæ nunc vetustate plane consenuit, vt nonnullorum morborum causas, quorum ratio probabilis reddi non posse videbatur, in Deos frustra conijcerent eos omnes minime enumerat; multo minus de ipsis longiorem instituit sermonem; non enim hic locus. de morbo sacro, idest de epilepsia, vel morbo comitiali liber ab antiquissimo auctore conscriptus est. Veri Hippocratis esse lib. illum vix mihi sane persuadere possum, cum multa in eo reperiantur,

quæ cum ijs, quæ Hippocrates tradit, minime concinunt.
 De hoc morbo Plato in Timæo fere sic. cum autem
 diuina natura præditus hic morbus sit, merito factus
 appelletur, quasi primus huic vitio id nominis impos-
 fuerit. Apoplexiæ cum Epilepsia quædam cognatio
 est; etenim si facultatem cerebri vincit, ac superat ma-
 teria, quæ morbum facit, Apoplexia continuo consequi-
 tur; si non adeo copiosa sit, eam concutiendo egregie de-
 pellere conatur, & Epilepsia excitatur. At ille quisquis
 fuit, qui de morbo sacro, quædam litteris mandauit,
 illud perfecit, vt et morbi illius causas patefecerit, et ea
 res nihil ad Deos illos falsos attinere collegerit; pauca
 præterea quædam de Apoplexia disseruerit. quorum
 morborum causas mox minime persequar; in illius enim
 libelli commentarijs satis, superque de illis à scri-
 ptore antiquis. & à nobis disputatum est. Deinde aper-
 te admodum eam se viam, ac rationem nullo negotio
 usurpare posse ostendit in horum morborum natura
 peruestiganda, quam antea nobis, cum cetera morborum
 genera amplecteretur, breuissime demonstrauit. postre-
 mo dilucide ostendit Huiusmodi morbis Virgines se-
 pissime solere conflicari, in quorum natura idem forme
 inuestigatione ad methodum protinus decurrere debe-
 mus; cum enim nobis propositum sit de morbis, qui
 Virgines conflictare solent, agere; in eorum morborum
 naturis

naturis peruestigandis, non qua homines sunt tan-
 tummodo spectandæ, verum etiam eorum ratio est ha-
 benda, qua mulieres sunt. neq; uero hoc tantummodo
 animo complectendum, verum etiam qua Virgines
 sunt circumspectandæ; atque hæc uel qua nobiles sunt,
 uel qua minime aptæ viro proponendæ; sub homine
 enim, quæ est postrema species categoriæ vulgo appel-
 latæ substantiæ, & vir, & mulier continetur. at mu-
 lier, uel virgo est, uel nupta, uel vidua. Nuptarum
 præterea quædam steriles sunt, quædam in utero fe-
 runt, & fetus edunt. Virginum quædam nobiles
 sunt, quædam minime aptæ viro. & quamuis iisdem
 morborum generibus corripitur uideantur, atque uiri;
 Virgines tamen his potius premi obseruasse testa-
 tur, atque eas potissimum, quæ aptæ viro uiderentur.
 atque id apprimè inuenimus Diuisionis methodo,
 quæ cum minutius cuncta concidat, tum etiam quæ
 consequuntur, diligenter obseruat; & eorum caus-
 sas accurate inuestigat, de quibus paulopost. Mor-
 bi autem, de quibus acturus est ferè melancholiz-
 ei sunt, ex humore uero melanchonico timores exci-
 tantur, quod uerus Hippo. rectè animaduertit. vi. sen-
 tentiarum xxij. si timor, & mæror diutius perdura-
 rint, certissimum melancholicorum euentum est. neq;
 speret, delirare conuertimus, quod genus delirij haud
 magnam

magnum sane est. quod & ab alijs est animaduersum. Hoc loco cuncta non adscribam, quæ Aetius habet lib. v. cap. ix. haud enim difficile est locum inuenire. illud tantum. Symptomatum eorum, quæ melancholicos uexant, causas inuenire, ac adscribere ἀδύνατον esse; nonnullorum tamen ratio petenda est ab eodem, cuius scripta extant, et ea his lucem afferere possunt. Neque uero tantūmodo de hisce morbis illi agendum est, qui primo quoque tempore Virgines fatigant, uerum etiam de his, qui superueniunt, ac deinceps accedunt; nanque ab his malis adeo obruuntur, ut multe seipsas strangularint. illud satis declarant uerba illa πρώτοι, καὶ ἔπειτα, quæ non modo connexionem, & consecutionem quandam uerborum significant, uerum etiam rei de qua agit ἀδείον demonstrant. Quapropter de magnis quibusdam rebus se dicturum pollicetur, quæ res nos attentos maxime reddere debet. uerba uero mutila uidentur. uetus codex opem fortasse aliquam huic feret malo.

πλείονες δὲ γυναῖκες, ἢ ἄνδρες. ἀδύνατον ἔστι γὰρ καὶ ὀλιγωτέρῃ φύσει ἢ γυναικείῃ.

Plures autem mulieres quam uiri; est enim muliebre ingenium animo magis abiecto, ac puillo.

(OM)

C O M M E N T A R I V S.

Methodo innixus ab homine ad mulieres descendit; de quorum morbis tamen si minime quidem ei agendum sit, diuisionis tamen principium, & quasi caput, ut per belle ostenderet, demonstrandum ei protinus fuit hisce morbis vulgo homines quoque corripit solere; mulieres autem homines sunt, neque specie à viris differunt, quod Alexander Aphrodisæus egregie aliquando demonstrauit. at affirmat eorum mentes angustiores, & humiliores esse; nihil igitur mirum si nullo negotio in maximis malis animum despondeant. Hoc quidem minime agnoscit Plato. at illa huic loco minime quadrare videntur, nisi (ut contentiosi solent) cuncta permiscere velimus; at tamen (ut inquit Plato.) ipsi sibi ipsis placitant.

Αἱ δὲ παρὲν τοὺς ὀκδοσίνων ὡρῆ γάμου περὶ ἀνδρῶν μείναι, τοῦτο μᾶλλον πάχουσιν, ἀμὰ τῆ καθόλου τῶν ἐπιμνηνίων πρότερον οὐ μᾶλλον ταῦτα κακοπαθεύουσαι.

Virgines autem nubiles, & quæ aptæ uiro sunt, hoc magis corripuntur morbo, una cum mensum prolapsione, cum tamen antea hisce malis ualde minime conflictatæ fuerint.

COM

C O M M E N T A R I V S.

Mirifice profecto ab homine, quæ extrema species
 est, ad mulieres nos traduxit, nunc vero à mu-
 lieribus ad Virgines. de viduis in extremo. At non
 tantummodo de his virginibus se acturum pollicea-
 tur, quæ etate ad eo processerunt, ut aptæ viro videan-
 tur; sed de ijs, quæ et aptæ viro sunt, et quib. menstrua
 proueniunt. recte enim & hoc loco diuisionem adhibet.
 Virginitum enim, quæ aptæ viro sunt, quædam mens-
 truis rite purgantur; in quibusdam autem menstrua
 supprimuntur. atque hic consistere diuisio uidetur. sed
 causas symptomatum deinceps inuestigare conabitur.
 obseruauit autem hac etate, & hoc potissimum tem-
 pore Virgines ab huiusmodi morbis occupari; prius
 enim rem ita se se habere constituendum est, deinde
 symptomatum, & euentuum cause diligentissime inue-
 niendæ sunt. Principio enim, quod manifeste appa-
 ret, recipere debemus (quod primo de naturalib. facul.
 c. xiiij. Galen. tradit) deinde eius causas reperire. &
 non ualde scribit antea hisce torqueri malis uirgines,
 quod aliquando quidem in hæc incurrant, & huiusce-
 modi causa antea semper non præcesserit, id est sangui-
 nis copia, quæ magnum orbem reddere possit. Men-
 strua

Ardua ferri solent anno xiiij. sed a liquando serius, alie
 quando citius descendunt pro puella temperamento.
 De viduarum morbis singillatim minime agit, quod
 de illis, & in hoc libro & in lib. de ijs, quae ad mulieres
 pertinent, & in lib. de sterilib. satis superque dictum
 sit; nullo enim negotio ex illis colligere potes, quae ad eor
 rum morbos pertinent & dignoscendos, & curandos;
 in quib. libris & de uteri strangulatione, & de mens
 truorum vel profusione, vel suppressione disputatum
 est. Unus ille morbus, quem semen retentum concitare
 solet, desiderari videtur, de quo tamen Galen. vi. de par
 tibus agit ordine affectus cap. v. & nos suo loco.

ἄσπερον γὰρ τὸ αἷμα ἐυλλάσσεται εἰς τὰς μήτρας ὡς ἀπορυσσά
 μενοι.

Postea enim sanguis ad uteros allabitur quasi alie
 quando effluxurus.

C O M M E N T A R I V S.

Sanguinem menstruum purgamentum secundum
 naturam perutile esse, veluti & semen nouum
 non est; Vena autem, & arteria multo alimento res
 fert & superuacaneum, & praefrigiditate minime conco

C

Etum

Etum ad uterum exturbant. Video quosdam falsè
 opinari secundæ concoctionis illud excrementum esse,
 quod menses rubriores proueniant. at ij nullo negotio
 Galeni ipsius Verbis ex libro de fœtuum formatione res-
 futari possunt. fœmina autem mari perpetuo frigidi-
 or est; quapropter ad appetendum procliuiores sunt
 mulieres, minus concoquunt, cute densiori præditæ sunt.
 Erumpunt autem xiiij. anno potissimum menstrua,
 cum ubera tument, vox grauior auditur, & Venere-
 rem cupide sequuntur, tunc autem aptæ etiam viro
 sunt, & nubiles virgines ex medicorum sententia. at
 Aristoteles in lib. de optimo reip. statu multo aliter
 sentire videtur, idque merito.

ὅκοταν οὖν τὸ στόμα τῆς ἐξόδου μὴ εἴη ἀνεστομαμῆλον, τὸ δὲ
 αἷμα πλεονεπερῆ εἶναι, διατεσσία καὶ πῶ αὐξήσει τοῦ σώμα-
 τος, τῆνικαὐτὰ οὐκ ἔχων τὸ αἷμα ἔκρουσιν, ἀνασσει ὑπὸ πλε-
 θος, εἰς τὴν καρδίαν, καὶ εἰς τὴν διάφραξιν.

Vbi igitur oscula, per quæ ferri debet, minime
 patuerint, sanguis autem amplius conflue-
 rit, & uictus ratione, & corporis incremento,
 cum unde euadat, non habeat, præ copia re-
 currit ad cor, & septum transfuersum.

C O M M E N T A R I V S.

Cum via, & ratione diuisiua ad vltimas species
 peruenerit, cause tot, ac tantorum symptomatum
 dilucide patere videntur; ex diuisione enim in causam
 incidit, quam querebat, scilicet suppressa menstrua il-
 lorum malorum culpam omnem sustinent. Et quamuis
 eo in loco diuisio consistere posse videatur, longius ta-
 men eam producit; sanguis enim ille, qui in mulieris
 bus coaceruatur, ac retinetur (vel cor, & septum trans-
 uersum petit, vel alias atque alias partes. si modo has
 modo illas partes, alia atque alia excitabit mala, que
 Galen. in libello de Venæ sectione aduersus Erasistras-
 tum cap. v. pulchre enumerat; cum ostendit mulierem
 cui rite menstrua ferantur, neque podagra, neque arti-
 culorum doloribus, neque lateris inflammationibus, ne-
 que peripneumonij occupari; sed neque Epilepsia, ne-
 que Apoplexia corripitur; neque cui singulo quoque
 mense sanguis descenderit, aut vox, aut spiratio uno
 quam desiderata est. Num vero mensuris proue-
 nientibus (inquit) aut phrenitide, aut morbis, que so-
 mnū afferre solent, aut conuulsionibus, aut tremoribus,
 rigoribusque mulier aliqua unquam laborauit? num

etiam vel in melancholiam incidit, aut in maniam, aut ex thorace, aut ex ventre, aut capite unquam sanguis profluxit? aut synanche strangulatam, aut aliquibus eiusdem generis morbis correptam observasti? Verum tamen hisce suppressis in omnes morbos incurrere nulli negotio potest mulier. Antiquissimus autem auctor ceteras partes praeierit, ad eas tantummodo decurrit, a quibus Virginum mala, quae antea proposita fuerunt, fluere facile poterant; de hisce enim inter initia pollicitus erat se dicturum; merito igitur, quae ab his remotissima videntur, reijcit, at de corde, & septo transverso meminit. de cerebro ne verbum quidem, vel quod de Epilepsia singillatim editus erat libellus, & in eo quaedam de Apoplexia; vel quod Aristotelis sectam sequeretur. quem sequutum accepimus quoque Archigenem; in quem acerrime inuehitur Galen. quod locum aegritudine affectum minime perpenderit iij. de loc. aff. c. iij. & iiij. & Atheneum & Thessalos idem exagitat Galen. xij. metho. meden. c. xxi. quod partium affectarum observationem omnino neglexerint; omnes autem principem animi partem in corde collocatam esse censuerunt. Hoc loco sane mirari nequeo non nullos in ea re uehementius laborare, ut ueterum auctorum uerba quacunque ratione concilient, inter quae nulla omnino intercedere potest aliquando societas; cum

enim

enim alia, atque alia manifesto secuti sint principia,
frustra ea deuincire conantur, quæ plane opposita ui-
dentur, non tamen me præterit apposite hoc loco ita pos-
se defendi, ut retenta mensura principio os ventriculi
ledant, deinde cor, postea septum transversum, pos-
tremo uel ex cognatione nature, atque consensu, uel ex
illorum profluuio cerebro insignem iniuriam inferant.
summo autem (ni fallor) artificio uagantur, non λόγισμός
usurpauit; nimirum eius consilium fuit tacite ostende-
re animam, quæ rationis est particeps, sedem ac domi-
ciliū in corde obtinere. ita Chrysippus; quæ enim affe-
ctuum in mente accidit perturbatio, ita in pectore sen-
titur, ut sensum minime lateat. quapropter cor affir-
mauit primo quoque tempore fatuum reddi. uel for-
tasse cum de morbis uirginum ei agendum esset, aliter
scribere minime debuit, ac uirgines loquerentur. quæ
propter perbelle, & eorum uerba adiunxit, tametsi
eorum opinio cum ratione minime ei congruere uideret-
tur. At agamus nos aliud, atque illud in primis abun-
dantiam, & copiam humorum frigiditatem afferre,
quod calor innatus debilitetur, extinguatur, suffocetur,
quod & Galen. tradit primo sententiarum. ij. Fac-
cem plane in meridie accendo, cum scribo διαφείξω
φείξω à veteribus appellari, quoniam eo inflammatio
ne correpto, mens continuo ledatur; nulla enim alia
pars

pars (excepto semper cerebro) perpetuum delirium concitat. Idem plane facio, cum moneo Virgines sanguinem accumulare, tum quoniam cibis minime parcunt, tum quoniam propter aetatem quotidie ad corpus aliqua fit accessio; augentur enim, & crescunt, cum eam aetatem obtinent.

ὁ κότι οὐ ταῦτα πληρωθῶσιν, ἐμαρῶτι ἰ καρδίῃ.

Postquam igitur hæc completa fuerint, ratiocinatio protinus insulsa, ac fatua redditur.

C O M M E N T A R I V S.

Menstrua defecta, que excitant symptomata, enumerat; ea enim retenta vel febrem excitant, vel nulla accedit; si nulla Virgines febris agitant, fatuitatem concitat; si febris consequatur, & παραφροσίν, καὶ μανίαν excitat, atque hoc loco diuisio consistit, neque ulterius progreditur. Dij boni quantum distant rationes hæc ab ijs, quæ affert auctor de morbis mulierum; & nos eo loco, quibus id propositum est, illud vere agere. καρδία ὁ λογισμὸς idest ratiocinatio a me versa est, quod Hesychius id notatū reliquerit in suo Lexico.

Et

Et M. Tull. i. lib. Tusc. alijs cor ipsum animus videatur. Et Plaut. qui perspicere possent cor sapientia. hoc tamen aperte negat scriptor lib. de morbo sacro. fatuitas uel uarietas dicitur in qua una cum memoria rationem quoque sublatam uideri testis est, & Galen. & Rufus, & Aelius & Paull. lib. 3. cap. xi. Hunc morbum excitat uel minus apta, commodaque capitis formatio, uel frigida intemperies, uel frigidior, pituitosiorq. humor in cerebro coaceruatus, si Galeni sectam sequi uolumus.

ἰταὶ ἐκ τῆς μωροῦτος, ἢ ἀρκυ.

Deinde ex fatuitate stupor consequitur.

COMMENTARIUS.

Narquois est neruosarum partium sensus & motus imminutus; in hoc symptomate aegritudo quidem urget, at uirtus uiribus ad luctandum ualet; & inter apoplexiam, & paralysem medius intercedit stupor. stuporis initium asserre solet frigiditas multatus quoque, & crassior sanguis eundem morbum asserere

re solet, quod venarum riuos compleat, & post
 tuitatem, quae ex frigiditate oritur, egregie consequitur.
 quid plura? compressio quae aliquando huiusce mor-
 bi culpam omnem sustinet, quemadmodum & vira-
 cula. de compressione autem paulopost.

ἴτι' ἐκ τῆς ψαρκῆς, περὶ νοῖα ἔλαβεν.

Ex stupore delyratio concitatur.

C O M M E N T A R I V S.

Παρανοίαν, delyrationem interpretati sumus, quae
 proprie senum est: quod Marcus Tullius adno-
 tauit in libello de senectute. sic illa senilis stultitia, quae
 delyratio appellari solet, ea ex frigiditate oritur, & eā
 febris nondum subsequitur. febris ubi consecuta est, nō
 amplius παρανοία, sed παραφροσύνη appellatur, id autem
 paulopost ipse noster auctor luculente tradit.

ὡς πρὸς ὁκοταί καθομένου πούλων χρόνον, τὸ ἐκ τῶν ἰσχυρίων καὶ
 μύρων αἷμα, ἀποπιεχθὲν εἰς τὰς κινήμας καὶ ὡς πόδες, ἐκ τῆς
 πρᾶξις ὑπὸ δὲ τῆς ψαρκῆς, ἀκρατεῖς οἱ πόδες, εἰς ὅσοι πορὶν γί-
 νονται ἐστὶ ἀναχαρῆσι τοῦ αἵματος εἰς αὐτοῦ ἀναχαρῆσι δὲ τῆ
 χιςτα, ὁκοταί στῆ ἐν ὄσθα π ψυχρῶ. π γγέτω δὲ ἀνω τ σφραγῆ
 αὐτῆ μὲν οὖν ἡ ψαρκῆ, εὐνοῖος. & χυ γαρ' παλιρροῖ, δὲ τῆ
 ἐπιτίττα τῆ φλεβῶν. καὶ ὁ τόπος τοῦ σώματος, οὐκ ἐπίκαιρος.

Que

Quemadmodum cum quis diutius sederit, sanguis ex coxis, ac femoribus depressione depulsus tiliarum, ac pedum stuporem affert. Stupor autem in causa est, ut pedes suis muneribus minime fungantur, idest minus apti ad deambulandum reddantur, quousque sanguis ad ipsos refluat. refluit autem celerrime, cum eos demittimus in aquam frigidam, quæ malleolos, & coxas subluat. Atque huiuscemodi stupor nullo negotio abstergitur; cito enim refluit sanguis, quod uenæ ad eum locum ductæ, ac directæ sint; atque inter corporis sedes ea minus periculosa est.

C O M M E N T A R I V S.

D Illucide adeo qua ratione torpor in interioribus partibus generetur, explicat exemplo torporis, quem depressio afferre solet, ut turpe profecto sit nos ad hanc particulam enarrandam longiorem orationem comparare, quod antea copia faciebat, ut cursus humorum, & spiritus interrumpere, nunc præstat, compressio, quæ impedimento est, ne sanguis ad pedes peruenire

D

uenire

uenire possit. In hac autem particula duo merito requiri possunt, vnum quod hoc loco tantum modo de vena meminerit, & neruorum mentionem omiserit; alterum quod genus curationis secutus sit. respondetur in Hesychy lexico ita scriptum nos inuenisse. φλέψ, μάλα φ, αἰ τὸ ἀνδρογῶν τῷ σφύματι, idest vena flagellum ex bove, & quod corpori maxime respondet. quapropter venam & arterias, & venas, & neruos, & tendines significare censendum, quae omnia, quod comprimantur, spiritus, & sanguis retro conuertuntur, ac quodammodo refugere videntur. Galen. de vsu pul. c. iij. venas autem & arterias, & venas appellari & a Platone, & ab Hippo. apertum est. Quod autem ad genus curationis pertinet, eam maxime secutus videtur, quam Hippo. verus nobis tradidit lib. v. sententiarum xx. Ita est, in neruorum distentione, in qua nullum consecutum sit vlcus, inueni bene carnosum, summa aestate frigida aquae copiosior profusio calorem reuocat. calor autem haec egregie abstergit. in ea sententia Galen. recte animaduertit in alia aetate nihil prodesse; namque frigida aquae impetus aut superat calorem natuum, aut eundem mouet, & excitat. Vincitur cum imbecillior sit; redit, cum validior sit. atque hunc antiquissimum auctorem de eo torpore verba facere omnes intelligimus, qui eos praesertim occupet, qui a virib. firmiores sint, colli-

ligit

ligit autem torporem illum nullo negotio profigari posse
ex partium situ: uasa enim directa sunt ad eum locum.

ὅτι δὲ τῆς καρδίας καὶ τῶ φρενῶν, βραδείας παλλίρροοι. ἐπι-
καρτοίαι γὰρ αἱ φλέβες, καὶ ὁ τόπος ἐπίκαρτος, ἔστι πρόφρο-
σύνῃ ἢ μανίῃ ἐτοίμος.

At ex corde, & septo transfuerso tardius refertur;
uenæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus,
& ad delirium, & insaniam procliuus.

C O M M E N T A R I V S.

Collatione facta torporis, qui in tibijs, ac pedibus
consequitur, cum eo, qui ex sanguine cor occupan-
te concitatus sit, nunc quantum alterum ab altero dis-
stet, aperte explicat. etenim alterum cito profigatur,
alterum serius abstergitur. causam subdit, quod uenæ
flexæ, contortæque sint. positus verò id probe indicat:
At partis præstantia, in qua domicilium animæ est nos-
tra, sane indicat. & periculum creare, & παραφορῶν,
& maniam posse excitare. παραφορῶν, est (ut ita dis-
cam) motus errans facultatis, quæ vim & ratiocinans
di, & cogitatione aliquid fingendi obtinet. At qui hoc

in loco de ea, quæ feбри coniuncta est. Et hæc mania (nisi plane fallor) ab exputrescente sanguine calidiori concitatur, quæ in re tametsi Hippo. minime sequar, mirificetamen huic auctori quadrare videtur, qui et ab Hippo. aliquando ad Aristotelem defecisse visus est.

ὁκότεν δὲ πληθεῖσι ταῦτα τὰ μέρη, καὶ φρίκη εἶναι πυρετῶν
αἰτίαι, πλείους τοὺς πυρετοὺς καλεοῦσιν.

Cum autem partes hæc resertæ fuerint, & horror cum febre urget; febres autem Planetas appellant.

C O M M E N T A R I V S.

Affert rationem, cur facile in delirium, & insaniam incidant Virgines, cum hæc vena completa fuerint. Et ad pro ræ visus est, quod plane nouum nemini esse arbitror. Cum partes igitur, hæc vena scilicet, quæ circa præcordia, & cor feruntur, plena, ac resertæ sint sanguine, tunc obstructio consequatur necesse est, hæc putredinem concitat, putredo febris faces incendit. Horrorem & frigidioribus causis excitari obscurum non est, Et ab iisdem causis fluere, Et eodem febre

re pacto gigni, atque rigor; at horroris cause leniores
 multo, parciore, & minus commotæ videntur. Fe-
 bres πλειῆτας vocat, quorum accessiones, ac progressio-
 nes vix, ac ne vix quidem notare possumus; quippe
 quæ ab alijs, atque alijs humorum generibus conciten-
 tur. De hisce Hippo. verus primo de morb. vulg. com-
 ij. Part. xvi. & xxij. diuersis humorum generibus af-
 fluere, ne dum Virgines, & erumetiam & mulieres illi
 optime norunt, qui in re medica quotidie versantur.
 ego vero sepiissime febres illas nullos certos habuisse
 circuitus obseruaui, sed quid ego? Galen. in partu san-
 guinem modo biliosum, modo melancholicum, modo
 virulentum modo pituitosum, aut mediocriter bonum
 effundi commemorat primo de m. u. c. ij. p. xxi. Vir-
 gines autem pro temperamenti ratione alia, atq. alia
 humorum genera coaceruare verisimile est, ad quæ re-
 spiciens antiquissimus auctor diuersa in medium affert
 symptomata, quorum rationem probabiliter deinceps
 reddere conatur.

αχόντων δὲ τούτῳ ἄσθε, ὡπὸ μὲν τῆς ὀξυφλεγμοσίν, κατ-
 ἴεται.

Cum hæc igitur ita se habeant, grauior inflam-
 matio efficit, ut plane in furorem agatur.

COM

C O M M E N T A R I V S.

E Ventuum, vel Symptomatum rationem aperte
 admodum ante oculos ponit; quippe qui metho-
 do diuisive perpetuo inhaereat; etenim cum hac via
 ad Virgines processisset, & ad eas, quae menstrua mi-
 nime profunderent, peruenisset; menstrua retenta vel
 febrem excitare, vel eam minime adycere animaduere-
 tit. atque cum diligenter egerit de ijs, quae consequuntur,
 cum febris minime vrgeat; constituerit quae hosce humo-
 res, qui alij, atque alij sunt, copia, atque affluentia ob-
 structiones excitare, inflammationes, ac denique fe-
 bres; ab ijsdem humoribus inflammatis in furorem
 agi Virgines aliquando solere tradit; cum enim inflā-
 mentur, ac extorreatur, vsque eo commouentur mulie-
 res, vt insaniant. Aetius libro vi. cap. viij. testantur, se
 cum sanguine flaua bilis adeo admisceatur, vt acrior
 reddatur; & eo humore cerebrum, & eius membranae
 stimulentur, ac exagitentur, parum abesse quin in fu-
 rorem agantur, qui hoc morbi genere correpti sunt. An-
 maduertendum, quod nos uertimus furit, quod ualentinus
 scriptum reliquit antiquissimus auctor.

ἡ δὲ τῆς οὐρανίου, φωνῆ.

Putredo autem, ut uocem emittat.

COM M E N T A R I V S.

ITa est, ut scriptum reliquit Aetius lococitato. quod tunc egroti maxime dolent, cum materia aliquam partem irrumptit. quapropter verisimile est has protinus vociferari, quod putridam exhalationem quandam maxime extrudere conentur, quae quoniam membra nobiliora male habet, perpetuo virgines ingemiscunt. Notavi ego saepe eas magna quaedam edere suspiria, & expirationem maiorem multo esse, quam inspirationem.

Qui eiulatu, questu, gemitu, fremitibus;

Resonando mutum, flebiles uoces refert.

ἡ δὲ τῆς τοῦ ζωογονοῦ, φωνῆ ἐταί καὶ διδοίκεν.

Caligo, & obscuritas, ut timeat, ac extimescat.

COM

COMMENTARIUS.

Melancholicum humorem atrum esse, nemo est, qui iam nesciat; Et vapores, qui ex ipso excitantur, tenebrosiores esse maxime uerisimile est. nihil ergo mirū si melancholica euenta consequantur ubi huiusmodi humor abundat, ea autem egregie adscripsit Hippo. vi. sententiarum xxij. si metus, et mæstitia diutius perdurarint, continuo melancholiam significāt. atque cum alia, atque alia subsequi soleant. Symptomata, hæc potissimum duo in omnibus melancholia correptis fere reperiuntur. nunc de timore scilicet, mox de mæstitia. Timor igitur eos occupat, animam autem, quæ rationem obtinet, atrabilis corripit. uidemus uero nihil tam extimescendum esse extrinsecus, quam tenebra, recte igitur Aetius. cum ueluti caligo quædam illi anime parti, quæ rationem habet, obiecta est, eam timor merito urget; quippe quæ timoris causæ idest tenebræ eam circumuallent.

Nam ueluti pueri trepidant, atque omnia coecis
 In tenebris metuunt; sic nos in luce timemus
 Interdum nihilo quæ sunt metuenda magisquam
 Quæ pueri in tenebris pauitant, metuuntque futura.

tura. Chrysippus ij. de Decretis Hippo. & Plat. Mes-
 rique omnes in eam sententiam descendere mihi viden-
 tur, ut in pectore, & precipue eo loco, quo cor est colloca-
 tum, prope sentiant affectus, qui mentem perturbant,
 quod maxime in timoribus, & gemitibus, ira, atque
 excandescencia accidit.

ὁπὸ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ καρδίου πίεξις, ἀρχὸν καὶ κρῖνον.

Cordis angustia, ut laqueos paret.

C O M M E N T A R I U S.

TAmetsi Antiquissimus scriptor ea circa cor maxi-
 me sentiri arbitratus fuerit, ego tamen angustias
 cordis verti, quod eadem potissimum cor attingerent.
 Angustiae autem vitæ desperationem afferunt; diu-
 tius enim eas se ferre minime posse fatentur Virgines,
 quare animum despondent, & collum in laqueum inse-
 runt, manus autem afferunt sibi ipsis, quod (ut Aetius
 tradit) maioribus ex malis se emerstras putent. hoc
 loco mire quadrant illa Veteris Poetae.

Maiores mihi moles, maius miscendum malum,
 Qui illius acerbum cor contundam, ac comprimam.

E

ὑπό δὲ τῆς κακίας τοῦ αἵματος, ἀλγῶν καὶ ἀδύμορε' ἂν ὀδυμὴ
κακὸν ἐφέλκεται.

Sanguinis autem prauitas, ut animus incereat
perturbeturque, & malum accersat.

C O M M E N T A R I V S.

Prauitatem humorum animæ insignes inferre so-
lere iniurias probe quoque nouit Plato, qui in Ti-
mao fere sic. Cum enim acida, & salsæ pituitæ,
amari item, biliosique humores, qui modo in hanc,
modo in illam corporis partem vertuntur; si extra
quidem minime ferantur, sed intus conclusi vapo-
rem, quem efferunt, animæ, quæ perpetuo mouetur,
permiscuerint, varios animæ morbos afferunt, cum gra-
uiiores, tum leniores, cum maiores, tum minores, qui de-
in ad tres animæ sedes delati, ad quancunque appule-
rint, varias animi molestias, & mæstitiæ species pa-
riunt. Egregie vero in re maxime perturbata usus est
verbo, quod pugnancia significat: cum enim minime
tranquille in hoc casu seipsis fruuntur ægroti, nulla non
symptomata expectanda, vel potius timenda sunt.
atque si ulla est ægritudo, quæ cum corporis vexatio-
ne male habeat ægrotos, hæc profecto est. Ac tametsi

αὐτὸν contraria significet, gaudeo. scilicet. & mæreo;
 declarauit tamen cum adderet ἀδύμνητον, quod anxie-
 tatem, & angorem significat; illud enim uari ita accipi-
 mus, ut sensum auctoris explicet; cum enim perpens-
 disse in medium se uerbum attulisse, quod ambiguum
 erat, aliud statim adscripsit, quod totam rem non mo-
 do aperuit, uerum etiam illustrauit. de timore supra.
 nunc de mærore, & de totius ægri status perturbatio-
 ne. ergo absolutam Hippo. sententiam habemus, &
 duo illa symptomata timorem, & tristitiam, quæ in
 omnibus fere elucet. Veruntamen harum species aliæ,
 atque aliæ sunt, propterea quod alia, atque alia sunt,
 quæ animo sibi pingunt melancholici. illud in primis,
 quod egritudines arcessunt; id enim ualitudinis uis-
 tio fit, ut animo tristitiã libenter agitent, quæ egritudi-
 nem continuo ampliorem faciunt. Et Chrysippus as-
 firmat nec se ipsos continere posse homines a perturba-
 tionibus uictos, ac superatos. Hinc illa.

τίποτε ἐργάσεται μέγιστος πλάχρος δυσκατῶ.
 πάντος ψυχῆ δυχθεῖσα κακοῖσι,

Quidnam tandem faciet anima uiscerosa, atque ir-
 quiet a oestro irrita malorum? & Horatius.

Acerba fata Romanos agunt.

E 2

ἔτιροτ δὲ καὶ φοβερά ὀνομαζέται.

Veruntamen, & aliam trepide appellat.

C O M M E N T A R I V S.

HAec nullo negotio ostendunt haud facile posse enumerari ea symptomata, quae huiusmodi morbum consequuntur, & nulla non ratione permovere, ac permutare egrotantes, quod & Aetius luculente tradit, atque huius symptomatis causas afferri non potis est. quod idem auctor animadvertit loco citato lib. vi. cap. ix. falsis autem visionibus, ac spectris moveri virgines nemo, ut arbitror, non intelligit, atque ea nomine appellare affirmat. ea autem spectra excitare vapores verissimile est, qui superiora loca petant; & ab illis humoribus efferuntur.

καὶ κελύουσιν ἄλσθαι καὶ καταπίπτειν εἰς τὰ φοβερά.
καὶ ἄγχεσθαι. ἅτε ἀμείνονά τε ἔσονται καὶ χοίω' ἐξέχονται τῶν
βίων.

Et in puteos se abiicere, & decidere, & strangulari imperat; quasi meliora ea sint, & omnia vitae commoda facile superent.

COM

C O M M E N T A R I V S.

Reperiuntur nonnulli melancholici (quod tradit
 & Aetius) qui mortem mirifice exoptent,
 quapropter continuo sibi manus afferunt; quod circo
 eos facere, & ipse arbitratur, quod morte mala depel-
 lere putent, quae in illos inciderunt, sic & Plato in Pha-
 done (exceptis semper philosophis) ceteros omnes maio-
 rum malorum metu mortem appetere testatur, hisce fe-
 re verbis. Nosti, inquit, reliquos omnes mortem maxi-
 mum malorum censere. probe, inquit, nunquid maio-
 rum malorum metu hi, qui ex his fortiores sunt, cum
 ei se offerendi locus esse videtur, mortem non effugiunt?
 ita profecto res se habet. At Lucretius id mortis for-
 midine accedere affirmat lib. iij. hisce versibus.

Et saepe usque adeo mortis formidine vitae
 Percipit humanos odium, lucisq; videndae,
 Ut sibi consciscant mœrenti pectore lethum,
 Obliti fontem curarum hunc esse timorem.

Aetius testatur se vidisse nonnullos, qui puta-
 rent demones immisos inimicorum praestigijs. At illi
 humores melancholicos a seipsis conceptos continent, ex
 quibus demones illi nascuntur. Petrus Crinitus lib. iij.

de

de honesta disciplina c. ix. narrat in Gallia, quæ vulgo
Lugdunensis vocatur, per multas olim fœminas in
puteos. Et videtur se comecisse, cum nullo antea morbo
conflictarentur. Lucret. in grauis. Atheniensium pes-
tilentia idem nonnullis contigisse testatur hysce versib.
Multi præcipites lymphis putealibus alte
Inciderunt.

Quid? non ne Laurentianus Florentinus, qui multa
Hippo. & Galeni volumina græca latina fecit, atra-
bile percitus in puteum, se tandem abiecit?

ὅμοτε δὲ ἀνευ φαντασμάτων ἠδου' τις ἀφ' ἧς ἐρᾷ τοῦ θανάτου
ὡσπὲρ τινος ἀγαθοῦ.

Sine uisis autem uoluptatis tanta est aliquando
titillatio, ut mortem quasi bonum quoddam
expetant.

C O M M E N T A R I V S.

BArbaris quidem olim optabile erat e vita migra-
re; at nos Christiani ita a vita abire volumus,
ut ex corporis carcere Dei optimi Maximi uolunta-
te aliquando liberati in uiam beatæ uitæ, idest in cœ-
lum ab eodem Deo deducamur. Venit nunc mihi in
mentem

mentem Milesiarum Virginum nouum insanie genus, de quibus Plutarchus scilicet. ille se vulgo suffocabant. aeris intemperiem nonnulli id malum attulisse putabant. qui sapientiores habebantur, Dijs illud acceptum referebant: at noster auctor idem antiquissimus, ac prudentissimus horum malorum culpam omnem in menstruorum detentionem, ac suppressionem referendam semper censuit.

Φρονισάσθαι δὲ τῆς ἀνθρώπων τῆ Ἀρτέμιδι αἰ γυναικες ἄλλα τε πολλά, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ πολυτελέστατα τῶν ἱματίων καθεύουσι τῶν γυναικείων, κελεύουσι τῶν μάντεων, ἕξαπατάμεναι.

Vbi animum conuertere incipiunt, cum alia multa, tum præciosissimas uestes Dianæ monimentum faciunt, qua in re ab homine uate fictis uerbis inducuntur.

C O M M E N T A R I V S.

SI huiusce scriptoris sententiam delucidare profitear, nihil est, ut veterum testimonia colligam. perpendant studiosi librum de sacro morbo, quem paulo ante de manibus demisi. in hoc nihil est, quod maxime

manu

nam operam ponamus. Virgines etiam, quae nupturae erant, zonam Dianae dicere solitas Suidas testatur. Et Horatius.

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget,
Aut Phanaticus error, & iracunda Diana.

eam vero σελυιακὸν νόσον immittere solere ijs, a quibus lesa erat, planum est. caecitas illorum temporum fuit sane quam admirabilis.

ἢ δὲ τῆς ἀππαλλαγῆς θεραπεία, ὁκόταν τι μὴ ἐμποδίζῃ τοῦ αἵματος τὴν ἀπορροήν.

Veruntamen, ut restituantur, curationis ratio sic tenenda est, ut cum nihil interpellet, sanguis protinus detrahatur.

COM M E N T A R I V S.

Curationem adscribit, quam ex artis praeceptis vulgo medici adhibebant, quam non improbat; at suae curationis rationi minime anteponit. atque illi nulla in hoc morbo medicamenta capiti imponebant, quod Archigenes factitabat, in quem scilicet Galenus, sed ad illud decurrerunt remedium, cuius profectus

gis

Et nullum facilius, nullum commodius, nullum ma-
 gis salutare est, quam sanguinis emissio. Nihil est,
 quod hoc loco medicamenta cum sanguinis missione cō-
 feram. hoc a Galeno factitatum est in loco minime ob-
 scuro in libro videlicet, in quo qua ratione in unoquo-
 que morbo pugnandum sit, sanguinis detractioe doc-
 cet. cur autem ad scalpellum statim procedendum sit,
 breuiter aperiamus; hoc enim studiosi magis requi-
 runt. Hunc morbum copia, atque affluentia sangui-
 nis excitat; sanguinis igitur detractio egrotos ad sa-
 nitatem perducet. cum autem duplex sit multitudo,
 & quæ vires opprimat, & quæ vasa compleat; hoc
 loco sanguinem in vasis congestum, ac coaceruatum in-
 telligit. quæ res sanguinis detractioem mirifice desi-
 derare fatentur omnes uno excepto Erasistrato, in
 quæ inuehitur duobus voluminibus Galen. extat utrū-
 que. sat est itaque lectores admonuisse. præclare ad-
 dit, si nihil nos auocet. multa autem nos aliquando
 abstrahere solent; tempus anni, regio & animi in-
 becillitas; in ipsa enim detractioe animus Virgines
 relinquit. sed quid Virgines? non omnes eadem feri-
 re possumus. alius ad aliud medicamentum apposi-
 tus est. Valeant autem illi Medici, qui sanguinis de-
 tractionem in Virgibus, quæ graciliores videntur,
 tantopere perherrescunt. qui profecto recte minime

judicant, graciliora enim corpora referta magis sunt sanguine, quam obesa, quod & animadvertit Galen. in lib. de via, ac ratione curandi. Et ego sæpe puellas defectis menstruis tabe prope correptas ad pristinam valetudinem reuocavi copiosiori sanguinis detractio-
ne. Hanc curandi rationem, quæ præceptis artis prorsus nititur sequi debent, qui Virgines Deo dicatas percurant.

κελεύω δ' ἔγωγε τὰς πρὸς θεῖους ὄκείας τὸ τοῦτο πρὸς χάσιν,
ὡς τὰ χεῖρα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν.

Ego uero auctor sum, ut Virgines, quæ huiusce-
modi malis conflictantur, ut quam celerrime
cum uiris coniungantur.

C O M M E N T A R I V S.

Non enim semper medicus vel ad medicamen-
ta, vel ad sanguinis detractionem confuge-
re debet. petenda aliquando auxilia sunt a prudentia, quæ non minus medico necessaria est, quam multa-
torum librorum studiosa, ac diligens uolutatio; hinc
illa ex libro de Venustate. Non temere profecto iudic-
carunt,

comprehendit uterus, fœtus procreatur, & sanguis ad eum prolabitur, qui cum in Virginibus affluat, horum que malorum initium attulerit, causa rejicitur, & morbus protinus abstergitur.

εἰ δὲ μὴ ἐν αὐτέῳ ἀμα τῆ ἡβῆ, ἢ ὀλίγοι ὕστερον ἀλώσθε εἴπερ μὴ ὑδροθῶσι.

Sin minus aut cum pubertate aut paulo post cōficiantur, nisi si nupserint.

C O M M E N T A R I U S.

SI neque in matrimonium collocatæ sint Virgines, neque uterus semen amplexus sit, nihil mirum si morbus, aut dum pubescunt, aut paulo post ingravescat; sanguis enim in hac ætate superfluit. ergo si neque grauida facta fuerit Virgo, neque cum viro coniuncta sit, tamen si semper his menstrua non supprimantur; tamen quod sæpius menstrua minime respondant, hisce morbis confici consueverunt. Nuptiæ igitur gravissimum egregie morbum finire possunt.

ταῖν δὲ Ἰσραηλιτικῶν γυναικῶν, αἱ στῆραι μᾶλλον ταῦτα πα-
σχουσιν.

Veruntamen inter mulieres, quæ uiris coniun-
ctæ sunt, steriles magis his infestantur.

COM M E N T A R I V S.

Quæ in ventrem ferunt, morbo se se protinus li-
berant; at quæ grauidæ minime fiunt, huius-
scemodi malis conflantur; quippe quæ mens-
truis minus rite saepe purgentur. ex quibus causæ pendent, quæ
ea symptomata concitant; etenim non steriles simpli-
citer hisce malis corripuntur; verum illæ tantummo-
do, quibus menstrua rite non respondent. quibus enim
menstrua rite feruntur, hæc non subire mala verisimile est;
eorum enim causæ protinus remota, ac sublata est. Vidimus nos
multas huiuscemodi morbis obiectas, quæ viro coniunctæ erant;
at nullas eas alere ægritudines animaduerti, quæ in ventrem ferrent.
Ad hunc finem perductus est antiquissimus auctor
via, ac ratione diuisiva; cum enim mulierum (ut diximus)
quædam Virgines sint, quædam nuptæ, quædam
viduæ; & Nuptarum quædam semen retineant,
quædam

quaedam vero abijciant . atque cum in morbis Virgini-
um, & eorum curatione eo processisset, ut cum Viris
eas coniungeret, facile animadvertit ad nuptas se perue-
nisse, quae neque praegnantibus erant, neque illis men-
strua ferebantur; in quibus cum eadem causa reperiatur,
eisdem quoque morbis continuo confici necesse est.

FINIS.

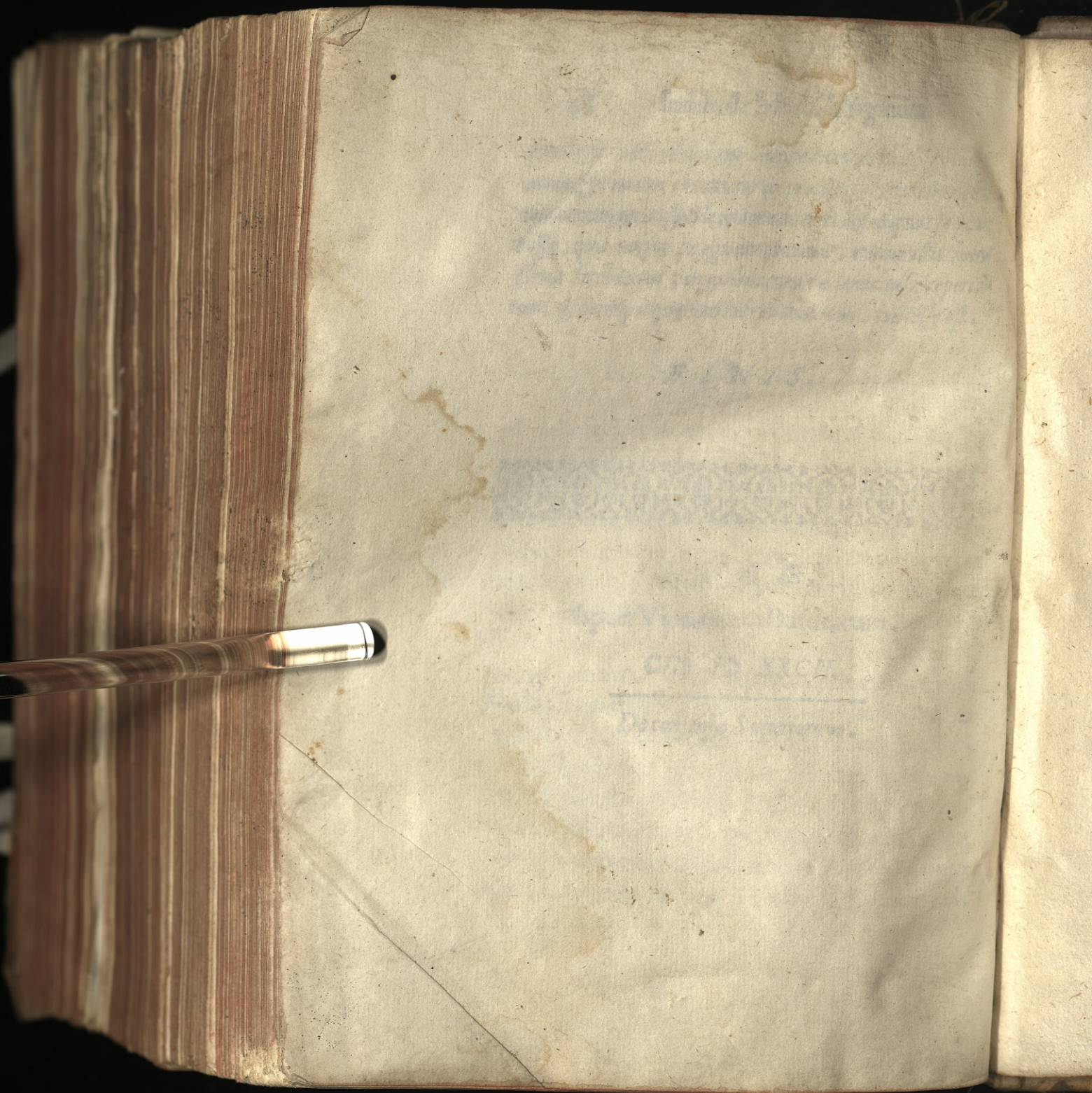

L V C A E,

Apud Vincentium Busdracum,

CID ID XXCII.

De consensu Superiorum.

Seydel. 1968

1800
REGARNIA

YKWARIAT

.....
182881

E * 180593

BIBLIOTEKA KORNICKA

14154-

-14157

XXVIII

HERCULES SAXONIA
MEDICUS